

НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА
РЕСПУБЛИКИ ИНГУШЕТИЯ

ЧЕМХИЛЬГОВА РАИСА

ДЕГА ОАЗ

СТИХАШ

ст. Орджоникидзевская
2011

К 84.09 (=Инг) 6-5
У 279

Учредитель и издатель -

Национальная библиотека РИ

Руководитель проекта - Ц. Газдиева

Ответственный за выпуск - А. Базоркина

Редактор - Х. Накостоев

Верстка - А. Хочубаров

Чемхильгова Р.У.

Голос сердца: Стихотворения: инг.- ст.

Орджоникидзевская: Национальная библиотека
Республики Ингушетия, 2011.- 40 с.

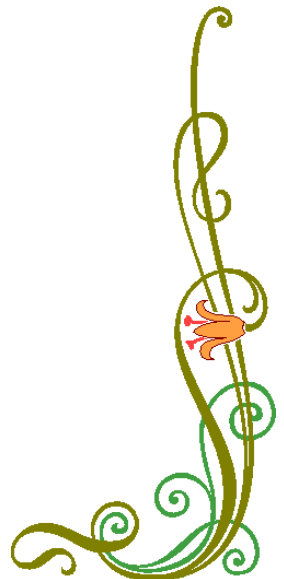
БИОГРАФИ

Чемхильгов Уматгире йо1 Раиса
яьй 1955 шера декабра бетта 5-ча
дийнахьа Таволжан яхача юрта
(Казахски ССР). Школе деша яхай
Сибарегла цлабаьхкачул тлехьагла
1963 шера. Школе дийшачул
тлехьагла цо чакхьяьккхай Нохч-
Глалглай паччахьалкхен университет.

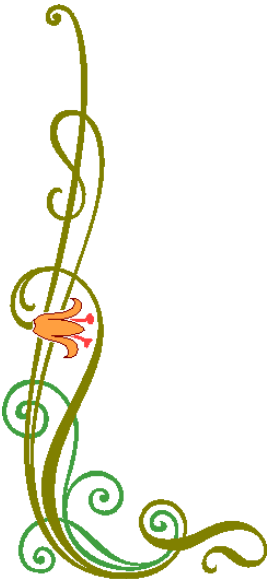
Цо болх баьб Йоаккхача Ачалкхе
ишколашка эрсий мотти литературеи
хьехаш. Цул тлехьагла Назранерча №4
школе. Тахан наьна мотти литературеи
хьехаш я из Наьсарерча лицее.

Стихаш язье йолаеннай студентка
йолаш. «Литературни Глалглайче»
яхача журнала тла а, «Сердало»
яхача газета тла а, кхыча изданешка
а кепаетт тахан цун стихаш.

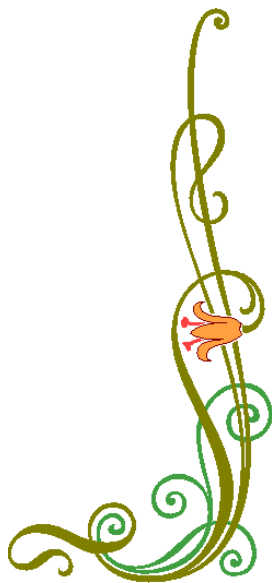
СЕНАХ ХЪОГ СО?

Седкѡа, хѡа вахарах хѡог со,
ч1оаг1а, ч1оаг1а хѡог,
Массаза лаѡттанга бел хѡо,
ца бовш баха мог.
Хѡа иразах, кура лаѡча,
Со к1еззига хѡог,
Бирса 1оажал т1ехѡакхийча
Курал йохо мог.
Малх а цкѡаза хет сайла кот -
лаѡтта й1овхал лу,
Юха дег чу хаттар отт-
1а наха фу ду?

ДЕГА МЕЛ ЛОВЧА ХАНА

Дега мел ловча хана
отташ хилча 1а,
Ла ца могаш шелал
тергъяр хъа дега.
Цо к1алвита, г1аккха
воаг1аргвар хьо деха,
«Езар, хозий хьона,
г1о, вайна б1аьсти еха».
Яц со хьона тара,
оамал г1ожа яц,
сайна ца лой а,
цайийхача 1елургъяц.
Хоадам боацаш хилац х1ама.
цкъа ца ерзаш – чов,
Фуннаг1а дича а вицлац дега,
ала, фуд вай дов?!

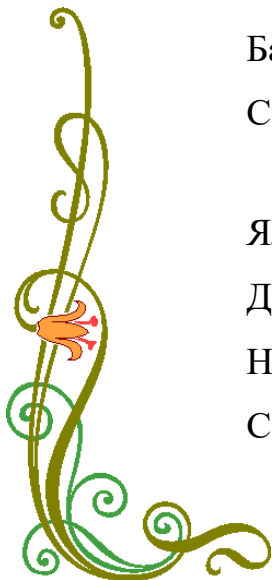
ДЕГАГА

Хьоца къайлаг 1а дувца
Со уйлашца йоаг 1а,
Хъайга бена бала
1а сога хъабувца.

Алал сога, керара дог,
Села сиха х1ана детталу,
Ловзар кхер хьо харцахъа ког,
Е 1оажало хьона бала бу?

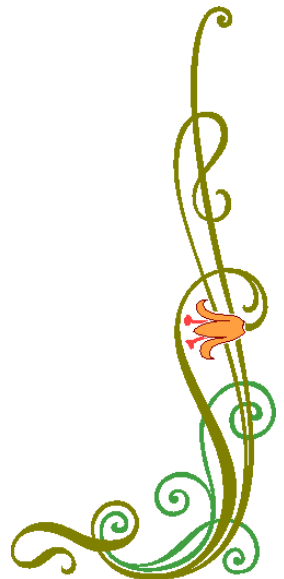
Тахан со, д1адала дезе,
Кхераенна юхаяргъяц,
Бакъдар аьлча, дуне дита
Сона ц1аккха дага хиннадац.

Ялар сона дагадаллацар -
Даьхенна декхар д1аденнадац,
Нешашца мерза вахар
Совдаьнна сога ха енаяц.

Сона-м массаза дагалатт,
Каглургий-хьог1 вахара соа,
Новкъост висача к1ала
Массаза дулургдий-хьог1 г1о?

Бакъда, хилац шеко
Юхаяла, кходаъ са,
Сенна еза хозъяъ зизо
Пайда боаца сома га?!

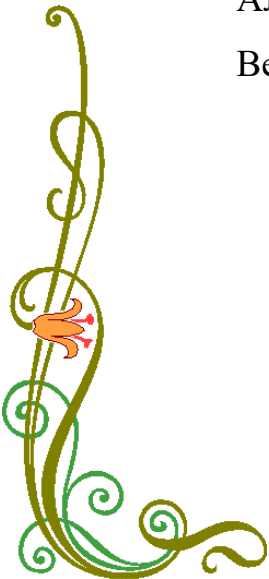

***

Аз лех хийла сигалара седкый
Селханара ди лехаш мо,
Д1аэца цар шийла къайле,
Дегах даьд 1а миска бо.

Вахара г1ала цар шелало,
Тешам болаш, хоарцяяь,
Аьлдитех хъалыййзача ц1еро
Лар ца юташ йоагаяь.

Хиннар техкаш селханенга
Везац аха зерате,
Ала байча ц1ера юхе
Везац сеца в1охале!

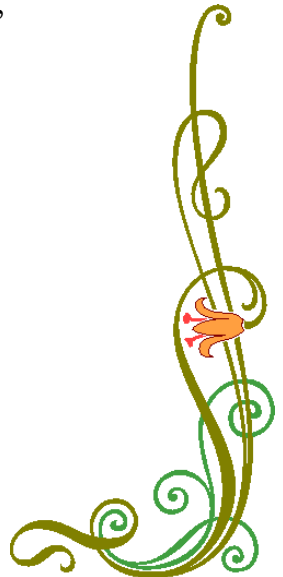

***

Из ерига сигале яьккха
Оалхазараш долх,
Гуйран дуло сихдаь лаькха.
Вахарца йий цар дорх?

Со а царга хьежаш
Уйлаех еха латт,
Маьржа-я1, са шераш,
Шо а иштта д1аихад.

Бакьда, яц со дехке ювлаш,
Вахаро бочаяьккха,
Аз тийхкадац харцахьа наькьаш,
Сай сий юстара даьккха.

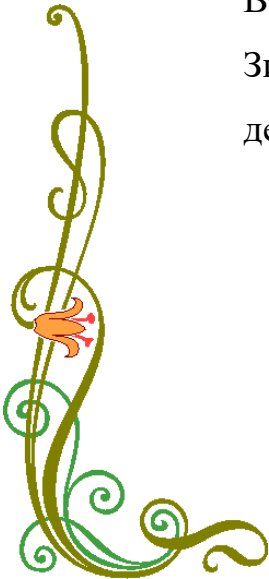

ХЪО ВАР

Хъо вар седкый лабтта кхувлаш
уж тешала увтгадаър,
Хийла, хийла сийрда уйлаш
унзарча г1анах лораяър.

Дог1ан тато мукъам язбаъ
чкърда илии 1омадаър,
Хъо вар миho корзаг1даъха
зизаш боча гулдаър.

Хъо вар кхелах кхелага хъежаш
Вахара ду1о 1ехаваър,
Зизашта метел нитташ
дехача дегага кховдабаър...

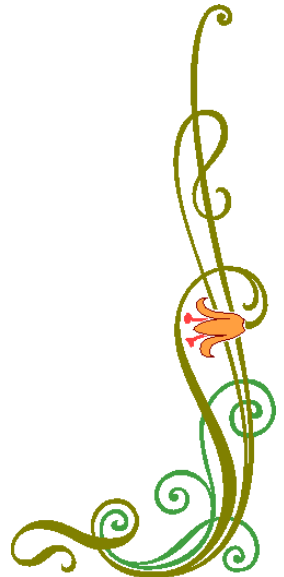

Г1А

1алам делх , хозий шоана?
Лабтта юха а бала бессаб,
Тхъайса уллача бера
Унзарча г1ано кхерам тессаб,

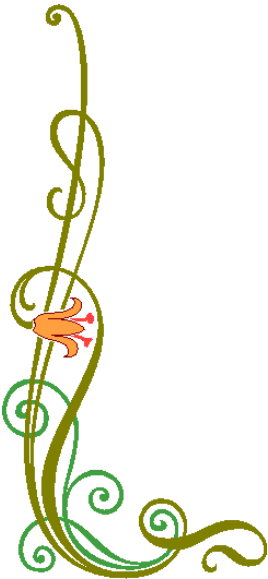
Нана гу цунна герз ийккха йоагаш,
Хъекхаш ба шийла мух,
Деррига дуне латт харцаш,
Вахара къизал духъалъух...

Эшаргъя даим наъна й1овхал,
Т1ехъа кхетаргъя хинналга кхел,
Бехке я т1ема 1оажал
Бер тахан г1ийла бо хинна лел.

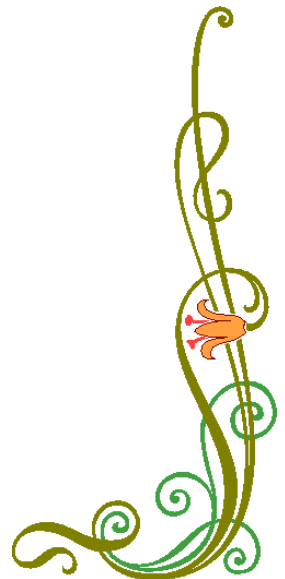
***

Іалам, сага къайле
Седкъашка ма хайта,
Безам - вахара сийле
Лакхаленга кхачийта.
ДІа ма дувца, гаънаш,
Оаш шоашта хаъзар,
Бов, дІадаха саънаш,
Хьо я питама гІаър.
Кхоллам, Іа хъай тешам
Безачарна ле,
Баъб цар дегаша соцам
Вахар гІоза де.

СА АЧАЛКХЕ

Хьо йолча йоаг1а,
Хийла дог делхаш,
К1езига бисаб укхаза са даьй...
Йоаг1а, уж дагалатташ,
Кхераш хьоцара хадар вахара тай.
Са Ачалкхе, малх хьалкхете,
Дега й1овхал тел,
Бер санна хьаьсте,
Селханен ни1 ел.
Бочаяьле, зув аз 1алам,
Са нешаш-гаьнаш кхы латаргьяц,
Царца бар хьалхара безам,
Цох фу хилар хац...
Д1аяхай зама...
Са Ачалкхе,
Сай иллеш аз хьона дут,
Хьо езаш дувл уж новкъа,
Зерат деш хийла гора увт.

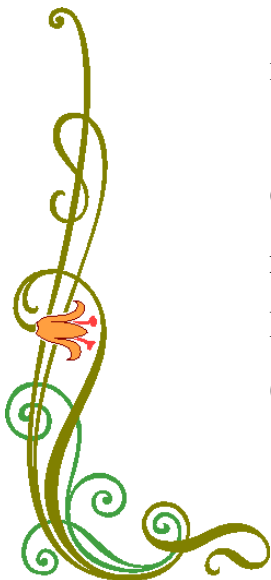
* * *

Со хьоца хиннаяц кьиза,
вахара дарзо каетгарах,
Хийла баъде бийса
цхъаь лорае езарах.

Уйлай узамо
лув-кхера лацарах,
Эсалал ца езаш
дог г1ийла делхарах.

Бетган лир лаьца
малх кьовсабаларах,
Заман мух баьнна
вай кема дохарах.

Со хьоца хиннаяц бирса,
хало ла езарах,
Вай г1ала яьсса латгарах,
бо хинна йисарах.

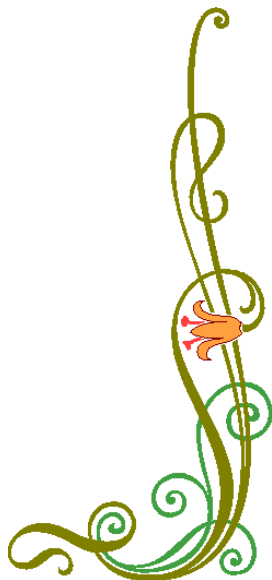

БІАБСТЕН БОКЪО

Юха а біабстен бокъо -
Іалама хозне кхайкае,
Дийхад цунгара чкъаьро
Бирсача форда сатем ле.

Оалхазарашта еннай сигале,
Берашта - сийна бай,
Лоаман лаьчан - лакхале,
Нах, воашта фу дех вай?

Безачарна тешам,
Вахара дукъ дахьо,
Хилба царца безам
Йицьеш сагото.

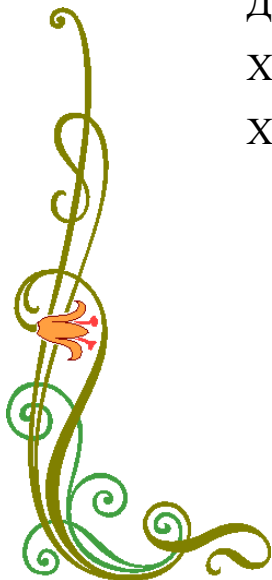

Б1АЪСТЕН ОАЗ

Б1аъсти шорта, тата доацаш
Ший г1улакхах йоалл,
Сона-м цунах х1ама хацар,
К1айча зизо хъаъстар-кх боал.

Гота хъазилг, аре екош,
Илланч хинна лел,
Алхашк сигале ший хеташ
Цох ца яшаш ел,

Из ший зурма баскилг
Даъннад караерзаяъ,
Хъалхара моаша ч1агарг
Хъоггехъ 1ехандаъ.

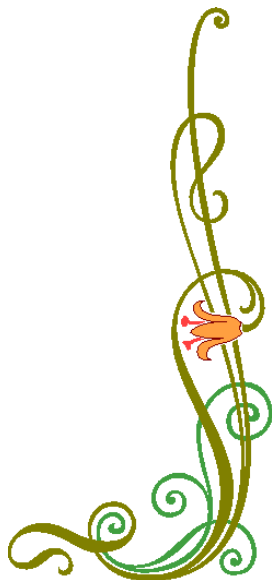

ГІАЛГІАЙ МОТТ

ГІалгІай мотт, хьо бедаре
цу хинна харцаргдар лоамаш,
Седкъаша хьеста сийна сигале
къоарзьяь хургьяр герзаша.

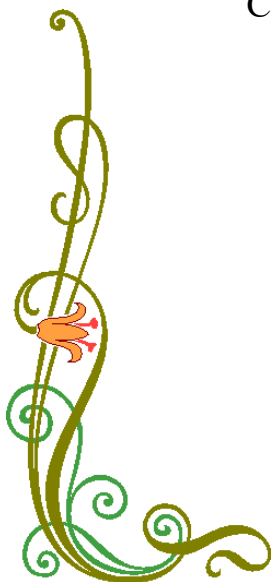
ГІалгІай мотт, хьо ба
Сона вахар могадаър,
Беро хьалхара боаккха гІа
ГІоза хила къоабалбаър.

Хьа къайленаш - зовне оазаш,
чкъорда хоза хет,
Ер са илли а хьо бовзийташ
массанахьа кхача гІерт.

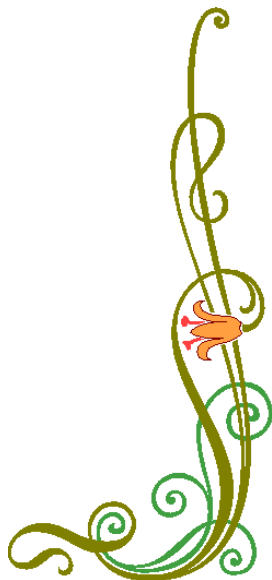
САХИЛА КІЕЗИГА ХА ЭШАШ

Сахила кіезига ха эшаш
Со уйлаша сомаяьккхар,
Дагаухар длаиха шераш,
Кхоачаш ца хиннараш...
Сахила кіезига ха эшаш
Хаттар телар сога дего:
-Хулий дунен чу кхоачаш
Вахарца мел лерхлар саго?
Сахила кіезига ха эшаш
Мерзача набарах боахкар нах,
Сахила кіезига ха эшаш
Со-м уйлаша сомаяьккхар...

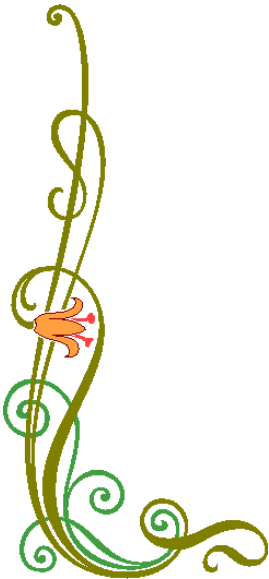
УЙЛАШ

Уйлаш, уйлаш, ма е хало –
Вахар цхъаннена д1аьха дац.
Морхашта хьалха лелача хьарг1о
Са дег чу шо йитаяц.
Шуга ладувг1а со яьлча,
Дегага 1имадаш ювл.
Ла ца дувг1аш юстара 1ийча,
Вахара бала совбувл.
Хац сона, х1анад вахар иштта,
Сайх фу хургда хац,
Хов, шоах къаьста 1е йиш яц са,
Дего бала лац.

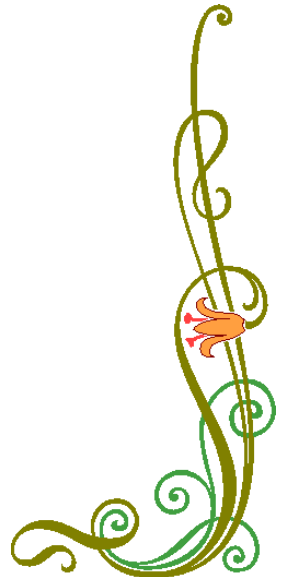
ХЪАЛХАРА БЕЗАМ

Йицлуш латт со къастача хана
Вай хиннача къамаълах,
Тешалахъ сох, хълхх санна хилац сагота:
Малаг1а гур-хьог1 тховсара г1а?
Хъежац бийса йоссарга лътта,
Т1ехъяълар-хьог1 йилла ха?
Цхъацца х1аманца 1ехаенна,
Уйлаш, г1етташ, гаънаювл,
Бакъда, хълххара безам дега
Даиман а бочаг1а хул.

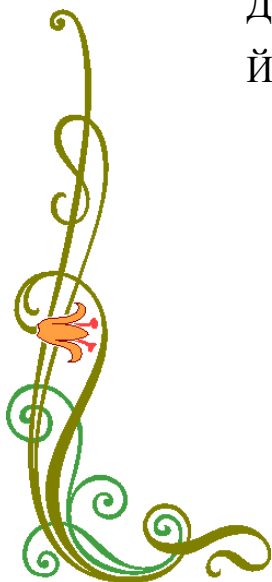
БЕРАШ-ГІОЗАЛЕ

Гіалаш гіумарийла -
Лакха лакхале,
Доахкар бераш ловзаш -
Дега гіозале.
Ціаьхха харц цар
Гіала-гіишло,
Біаргашка хий отг,
Берий дегай иразо
Бала юхатотг.
Гіала йича, лов царна
Говрабаьри ве,
Дукха, дукха ловзар
Хоза тов цар бе.
Гіалаш езац, бераш,
Хуле иразе,
Массаза шо хьесташ
Хийла сигале.

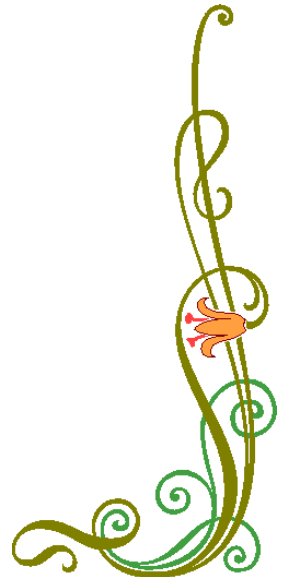
ГУЙРАН УЙЛАШ

Гаргалол тоссий-хьог1
Оалхазараша,
Б1айхача мехка д1алабстача,
Е хестадой-хьог1 б1енаш,
Кара х1ама доацаш дитача.
Аттам-м дар из кхетаде,
Бовзаре оалхазарий мотт,
Маържа-я1, хьо, лакхале!
Йишъялар царца г1атта...
Бакъда, сага къайле
Кхы а лакхаг1а ма йий.
Дуне мел латт вахе а
Йовза могоргдий?!

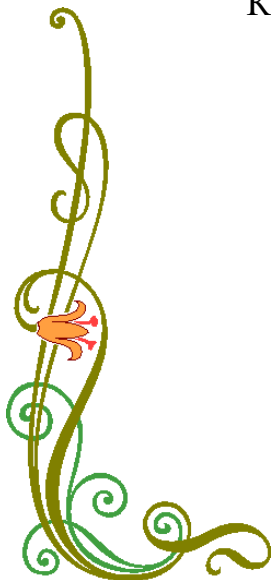
ХЪО МА ТЕША

Хъо ма теша,
Г1айг1о тишъяьй оале,
Вахаре беша
Д1абув аз бала сай.
Халахъ: цхъоало то1айирах
Беннабац са корта к1ай.
Хъо ма теша,
Са б1аргашка
Латтар, оале, вахара дохк,
Ше лелочох тувлаенна,
Хийла харцахъа
Наъкъаш тохк.
Аз къонгашца еррига хало
Атта д1а-хъа ерзаю,
Царца иразах дизе дего
Сай вахарах совг1ат ду.

ГУЙРА

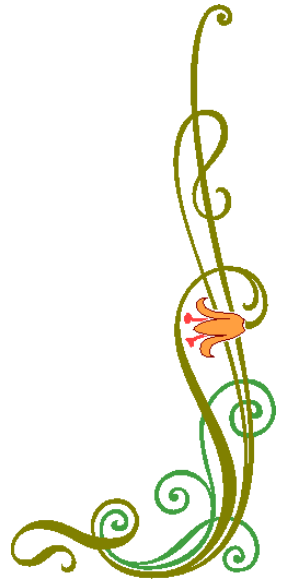
Гуйра, гуйра, хъа оамалаш
Дега гаргахет.
Діадахад са къона шераш,
Уйлаш хъогахъа герт.
Вахара бІаъсти кхолламо
Согара хъулаяьй,
Цига тешам байна дего
Хъоца валад яьй.
Гуйра, гуйра, хъа оамалаш -
Беркатах бизза доа,
Цхъаккха сага вахар дохаш,
Каг ма лойла соа.

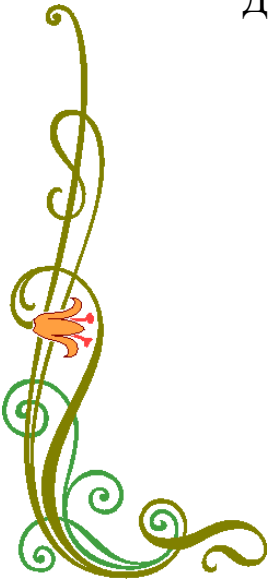
ГА

Хоадабир овла...
Ежар дийна га,
Хийтар, селла кьиза
Хул-хьог1 сага са?
Яьлар хоза б1аьсти,
Га лаьтгача яц,
Сага б1ехача кулго
Латта йитаяц...
Мишта мегар хьона
Иззал бохам бе,
Б1аьстенга сатийса
Б1аргаш делхаде?!

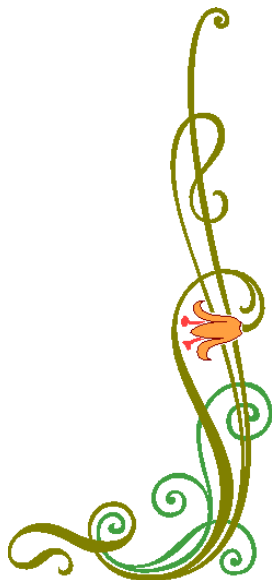
ДАЪХЕ

Маърша ди сайранга даха,
раъза я со чоагла.
Томаый со иштта яха,
Члоглбе вахара блоагла.
Хъа куц тлаккха, боча Даъхе,
Хургда даим лелаш.
Тахка йоал хъа лакхале
Томош тилмай ганзаш.
Хъоца дакъала да вахар
Деррига юкъа долга хов,
Нагахъа совлат хете цунах
Длаэца дега оазий цлов.

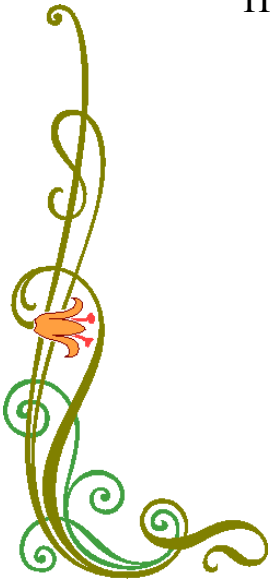
ВАХАРА УЙЛАШ

Михо ловзо г1анаш
Г1ийла лаьтта лег,
Седкый бетто хьесташ
Жовхьараш мо кьег,
Гехаяь кхолламо
Чкьордо илии соцадаьд.
Дегах кхийттача асаро
Бийсан сатем хьулабаьб.
Дувц сога кхело,
Морса кулг хьекхаш.
Лаьчан курал д1айоалалга,
Елакьежача лoажало б1атувсаш
Ше хьежаш латтилга.

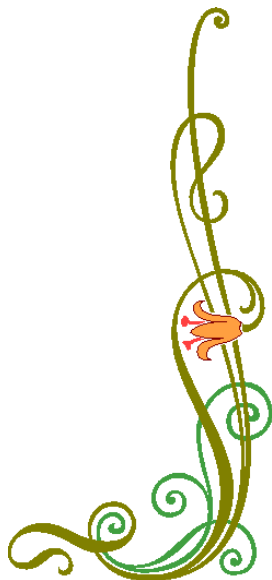
ХАЦ СОНА

Хац сона, малх хьулабаъ
Морхаш котйоалий,
Нахацар сай уйла
Хувцале йоаллий?
Хац сона, седкый
Барт эг Iабоаллий,
Iалама къайленех
Сай дакъа доаллий?!
Бакъда, хов: йохаргъяц
Вахаро чов йича,
Цкъа вала-м хала дац,
Нах кхардаш ца хилча.

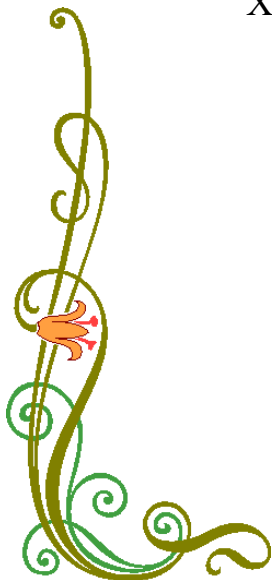
МА НОВКЪА ХУЛ

Ма новкѣа хул наѣкѣах тинна,
Г1о доаѣаш висача,
Доттаг1, хѣона бохам баѣнна
Уйлаш корзаг1ваѣккхача.
Новкѣа хул аѣлдитах
Вахара кема дизаѣа,
Везачун б1аргех
Хи т1адам бежача.
Ма тамаш я, вахар, хѣоѣа.
Со-м цеѣѣювллал яѣ,
Бакѣа, деррига д1адувѣа
З1аамигача дега лаѣ.

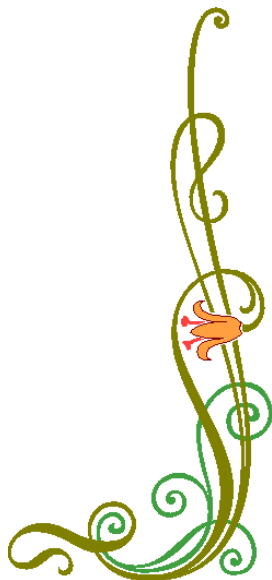
АЧАЛКХЕН СУРТ

Ачалкхе, хьоца барта
Вахара кема дода.
Уйлаш, уйлаш шортта
Герт лакхенга кховда.
Шахьараш тохк дукха,
Дунен гобоаккх,
Ачалкхе кхаъчача
Аз-м паргIата садоаккх.
Хьога ювц кьайленаш,
Кхолл вахара фаьлг,
Теша, жовхьарашца дусташ
Хьа сурт яздаьлга.

ТАМАШ

Д1аихад са шераш,
лакха лоамаш техкац,
Т1ехъауд цхъа тамаш,
1оажал йолга тешац.
Цо ший б1аргаш кързош
Гарре эгаю.
Бийсан сатем боабеш
Дега лазар ду.
Селхан хинна тамаш:
Масса халхар деш
Къоаналца со юташ
Къаьстар, хам ца беш.

ХАЛХАРА ЙИШ

Дукхаяхарг, йиш лакха,
пандар кура озабе,
вахара лоаца чаккхе
безамца д1аерзае.

Жи, д1алакха пандар,

ХОЗИЙ ХЬОНА,

хьона-м йовз са халхара йиш,

Зама йода, 1оажал бахъан

Эшац ваха, саготдеш.

Цу ашаро-м хийла

ЛОВЗАР

дог-г1оза д1акхихъад,

безамах ца кхеташ вахар

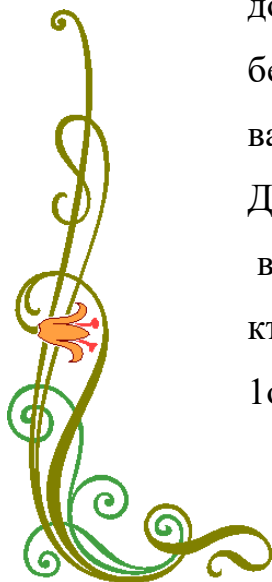
ваьсса ваьхалга кхайкадаьд.

Д1алакха из халхара йиш,

вахара б1ал баккха,

къонал хийла дега неш,

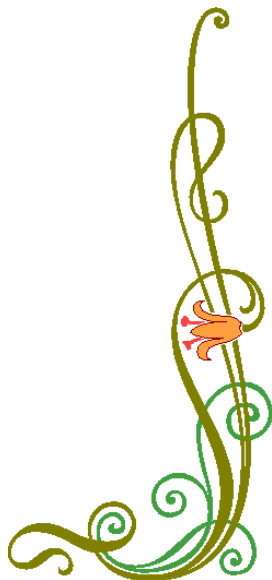
1оажал гаьна яьккха.

НАНА ДІАЯБЛЧА

Ткъам бийна оалхазар
Хьо хила, са неш,
Дунен т1а хоза мел дар
Сона фу де эш?
Хи чура баьнна
Бетгалу чкъаьра,
Тарает хьо сайна,
Чов я са даьра.
Ма тела, дошо малх,
Хьай йовхал хьа,
Нана д1аяьлча
Дег чу отт 1а.

ФУ ДЕ АЗ?

Ма з1амига хет сона
сай вахара дакъа.

Кхе г1ерт со, сихъенна,
нах кьинт1ера баха.

Ма гаьна, ма гаьна
хет седкъа сай,
кхер морхаша хьулабаь,
хадар тай.

Ма бирса, ма бирса
я 1оажала кхел,
ца кьовсаш ди-бийса
из т1ехьалел.

Фу де аз, хьаала,
ва тайша цхьоал,
дагара дувца яц нана,
цунах садоал.

САГОТ МА ДЕ

Сагот ма де,

бийса 1аържа йоаг1е.

Дегах хьарче кьахьа цхьоал.

Хаций хьона, дукха хьийже

Вахара седкьа гучабоал.

Сагот ма де,

маьлха сердал

Цкъаза морхаша хьулаю.

Бакьдар дувца эш денал,

Вахара т1алг1еша чувхаю.

Сагот ма де,

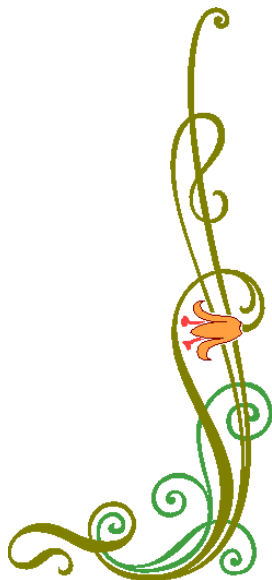
цкъаза дего

Хиннар кердадаккхарах.

Хи йисте ваьг1ачоа

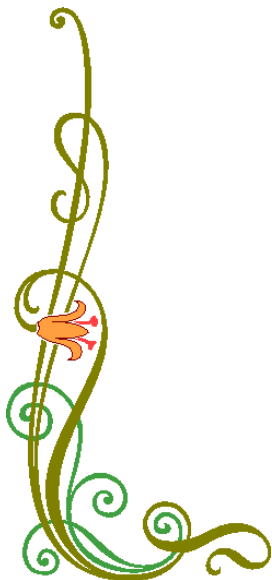
хи гечо

Массаза дика йовзарах.

МА ЙИЦЪЕ СО

Са Ачалкхе, ма йицъе со,
хъайна гаъна яларах,
Вахара къызача кхело
къаста кхаж баккхарах.
Ма йицъе со шийлача дуло
хийла бартал етгарах,
корта боаача къонало
Наъсаренца хъе хувцарах.
Ма йицъе со, са Ачалкхе,
Са даъй баха юрт,
Хъоца дега къайле
Хийла г1анахъ ют.

1АН БИЙСА.

Ма й1аьха я

1ан бийса

бетто седкый хехк,
лаьтта лег уж нийсса,
лай т1а сурташ дехк.

Царех лаьца фаьлгаш
дувцаш яг1ар бов.

1алама кыйленаш
цунна-м дика хов.

Бакьда, б1аргса дайна
ше х1ана я хац,

Хов цунна вона ека,

Вахар довза лац.

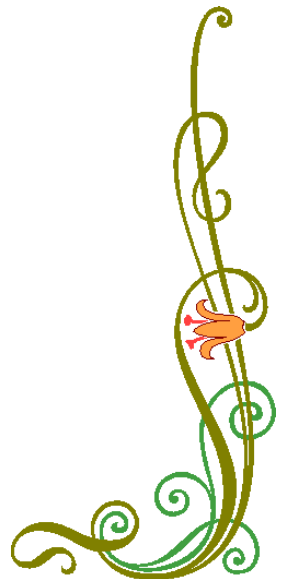
Бутт т1ехьабахаб.

1ан бийса...

Дегах хьаьрчай цхьоал

Со футтарьеш б1атийса

Седкья тхьовса боалл.

БАЛХА 1 УЙРЕ

Оалхазараша ашарашца
екаю аре.

малхо лабтта хьест.

Уйлаш-1улаш дег чура яьле,

Халкъага кха боахаш кхест.

Балха 1уйре

х1ара денна

раьза я со лорae,

б1аьсти совг1аташца ена,

кхайк нахага: дезале.

Совбаллалца мерза безам

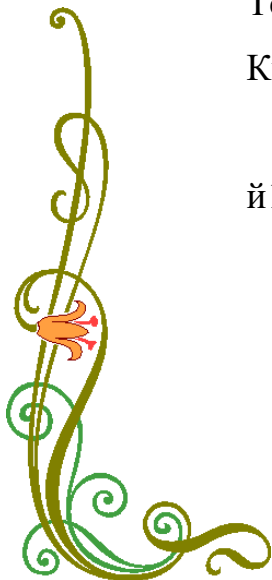
Тешамах диззалца дог.

Кхолламца баьб

цо соцам

й1овхал тела шийна

мел мог.

СОДЕРЖАНИ

БИОГРАФИ	3
СЕНАХ ХЪОГ СО?	4
ДЕГА МЕЛ ЛОВЧА ХАНА	5
ДЕГАГА	6
АЗ ЛЕРХ ХИЙЛА СИГАЛАРА СЕДКЪИЙ	8
ИЗ ЕРРИГА СИГАЛЕ ЯЪККХА	9
ХЪО ВАР	10
Г1А	11
1АЛАМ, САГА КЪАЙЛЕ	12
СА АЧАЛКХЕ	13
СО ХЪОЦА ХИННАЯЦ КЪИЗА, ...	14
Б1АЪСТЕН БОКЪО	15
Б1АЪСТЕН ОАЗ	16
Г1АЛГ1АЙ МОТТ	17
САХИЛА К1ЕЗИГА ХА ЭШАШ	18
УЙЛАШ	19
ХЪАЛХАРА БЕЗАМ	20
БЕРАШ-Г1ОЗАЛЕ	21
ГУЙРАН УЙЛАШ	22
ХЪО МА ТЕША	23
ГУЙРА	24
ГА	25
ДАЪХЕ	26
ВАХАРА УЙЛАШ	27
ХАЦ СОНА	28
МА НОВКЪА ХУЛ	29
АЧАЛКХЕН СУРТ	30
ТАМАШ	31
ХАЛХАРА ЙИШ	32
НАНА Д1АЯЪЛЧА	33
ФУ ДЕ АЗ?	34
САГОТ МА ДЕ	35
МА ЙИЦЪЕ СО	36
1АН БИЙСА	37
БАЛХА 1УЙРЕ	38

